

**Έξι ερευνητικά ερωτηματικά:
ΠΟΙΟΣ, ΠΟΥ, ΠΟΤΕ, ΠΩΣ, ΤΙ ΚΑΙ
ΓΙΑΤΙ.**

**Για ερασιτέχνες ιστορικούς
που αγαπούν και σέβονται
την ιστορία**

Τασούλα Βερβενιώτη

Γενικές παρατηρήσεις

- ▶ Είμαστε ερευνητές: δεν είμαστε ούτε δικαστές, ούτε δημοσιογράφοι
 - ▶ Προσπαθούμε να αναπαραστήσουμε ένα «ζωντανό» παρελθόν
 - ▶ Να κατανοήσουμε που βρισκόμαστε και που πηγαίνουμε
- ▶ Εντάσσουμε τη μαρτυρία στο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο: έχουμε κατάλληλα προετοιμαστεί
- ▶ Αποκωδικοποιούμε τα λόγια και τα νοήματα των αφηγητών μας
 - ▶ Χρησιμοποιούμε την κριτική σκέψη
 - ▶ Αμφισβητούμε τους ζωτικούς μύθους
 - ▶ Ακούμε όλες -και τις αντίθετες- φωνές
 - ▶ Δεν υπάρχουν αυτονόητα: εάν δεν ρωτήσουμε, δεν θα μάθουμε

Πώς θα δουλέψουμε;

1. Προετοιμασία: ορίζουμε το πεδίο, μελετούμε τα δεδομένα, παρόμοιες δουλειές, αρχειακές πηγές, φτιάχνουμε οδηγό συνέντευξης
2. Η έρευνα: συλλογή προφορικών μαρτυριών και υλικού (παρουσίαση του στα μέλη της ΟΠΙ)
3. Ταξινόμηση, ανάλυση, ερμηνεία, αξιολόγηση του υλικού και επιλογή τρόπων παρουσίασής του

Γενικές παρατηρήσεις

- ▶ Ιστορίες / αφηγήσεις ζωής
 - ▶ Συνδέουν την ατομική ιστορία με την ιστορία της κοινότητας
 - ▶ Αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα και τις αντιθέσεις των ανθρώπινων σχέσεων, συναισθημάτων, νοημάτων
- ▶ Σπουδαίο ρόλο, εκτός από τον αφηγητή παίζει και ο ερευνητής: η προετοιμασία του, γιατί κάνει την έρευνα, από ποιους θα πάρει συνέντευξη και γιατί, οι εμπειρίες του, η διάθεσή του την ώρα που παίρνει τη συνέντευξη, ο τόπος της συνέντευξης, η ταυτότητά του
 - αντικειμενικότητα **vs** υποκειμενικότητα
 - τα γεγονότα **vs** η προσωπική εμπειρία

1^ο ερωτηματικό: Ποιος;

- ▶ Ποιος είναι το δρων υποκείμενο;
 - ▶ Το ορίζουμε με όση μεγαλύτερη ακρίβεια/ σαφήνεια μπορούμε
 - ▶ Αποφεύγουμε τις γενικόλογες εκφράσεις: ο ελληνικός λαός, ένας καλός / κακός άνθρωπος, οι άθλιες συνθήκες, η βία του πολέμου κτλ
- ▶ Ποιος το αφηγείται;
 - ▶ Ο αφηγητής διαθέτει μια κοινωνική ταυτότητα: κοινωνική/ συλλογική μνήμη, π.χ. άντρες, γυναίκες, μετανάστες, έλληνες
 - ▶ Ποια η προσωπική του σχέση με το γεγονός που αναφέρεται;
 - ▶ Ήταν παρών; Το είδε; Το άκουσε; Από ποιόν;
 - ▶ Ποια η σχέση του με τον άνθρωπο ή τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε;
Παράδειγμα: οι δύο αστυφύλακες (από αριστερή και δεξιά οικογένεια), η μνήμη για τα λαϊκά δικαστήρια και τα Αετόπουλα. Οι πολλαπλές ταυτότητες

2^ο ερωτηματικό: Που;

- ▶ Που έγινε; ορίζουμε τον χώρο/ τον τόπο των γεγονότων
- ▶ Εξετάζουμε τη σχέση του αφηγητή με αυτόν (οικείος ή μη)
- ▶ Κάνουμε επιτόπια έρευνα
- ▶ Δημιουργία χάρτη
- ▶ Αλλαγές (ή μη) στο τοπίο από την επέμβαση της φύσης ή των ανθρώπων
 - ▶ Επιδρούν και διαμορφώνουν τη μνήμη

Παραδείγματα: η εργατική συνοικία στο Κολωνάκι, συνοικισμοί που έχουν διαγραφεί από το χάρτη και τη μνήμη της πόλης.

3^ο ερωτηματικό: Πότε;

- ▶ Πότε έγινε; Ορίζουμε τον χρόνο των γεγονότων
 - ▶ Ελάχιστοι αφηγητές θυμούνται ημερομηνίες /τον ακριβή χρόνο
 - ▶ Προσπαθούμε να τον βρούμε με ερωτήσεις σε σχέση με άλλα γεγονότα ή από το ντύσιμο, το σχολείο κτλ
 - ▶ Διασταυρώνουμε τις μαρτυρίες
 - ▶ Συμβουλευόμαστε την ιστοριογραφία
 - ▶ Υπάρχουν χρονικοί περίοδοι που απαλείφονται από τη μνήμη
- ▶ Διακρίνουμε το τότε από το τώρα
 - ▶ ως προς τις γνώσεις, την οπτική, τις σκέψεις ή και τα αισθήματα
- ▶ Ο χρόνος που δόθηκε η συνέντευξη καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και το περιεχόμενο και τον τρόπο της αφήγησης

4^ο ερωτηματικό: Πως;

- ▶ Το πώς είπε ότι έγινε συνδέεται με το πότε το είπε: σε ποιο σημείο της συνέντευξης το είπε και με ποια άλλα γεγονότα το έχει συνδέσει στη μνήμη
- ▶ Ο τρόπος που το είπε:
 - ▶ Λεκτικά (λέξεις, εκφράσεις) ή μη λεκτικά σήματα (κινήσεις, χειρονομίες)
 - ▶ Το ύφος: επιθετικό, γλυκό, παρηγορητικό, με πίκρα, με γέλιο, με ανακούφιση κτλ
 - ▶ Ο τόνος της φωνής: δυνατά, χαμηλόφωνα, έντονα, απόμακρα κτλ
 - ▶ Οι σιωπές: είναι εύγλωπτες (να μην τις διακόπτουμε)
 - ▶ Έχει σχέση και με την ταυτότητα του αφηγητή π.χ. προβολή ηρωικού παρελθόντος
 - ▶ Να ακούσουμε ξανά / όχι να διαβάσουμε τα σημαντικά κομμάτια της συνέντευξης

Δυο παραδείγματα: η Μαρία γελάει αποκαλύπτοντας ότι για τις ακρότητες στο χωριό της φταίνε οι σώγαμπροι και των δύο παρατάξεων. Η Ευτυχία σωπαίνει στο θέμα της παράδοσης των όπλων του ΕΛΑΣ.

5^ο ερωτηματικό: Τι;

- ▶ Τι έγινε;
 - ▶ το γεγονός είναι αυθύπαρκτο. Μελετούμε τις υπάρχουσες πηγές και διασταυρώνουμε τις μαρτυρίες για να έχουμε μια, όσο το δυνατόν, πιο εμπειριστατωμένη εικόνα / περιγραφή του
- ▶ Τι είπε ότι έγινε;
 - ▶ Στις συνεντεύξεις συγκεντρώνουμε τις βιωμένες εμπειρίες, όπως έχουν διαμορφωθεί στη μνήμη των ανθρώπων για το γεγονός.
 - ▶ Δίνουμε σημασία στο πως ακριβώς το είπε, πότε το είπε κτλ
- ▶ Τι δεν είπε;
 - ▶ Το αγνοούσε; Το παρέλειψε; Αυτολογοκρίθηκε;
- ▶ Μας ενδιαφέρει το νόημα που δίνουν οι άνθρωποι στα γεγονότα και τις καταστάσεις που έζησαν
 - ▶ Να μην πέσουμε στην παγίδα των ζωτικών μύθων
 - ▶ Να αποφύγουμε την απλοϊκή σκέψη / τα δίπολα: τίποτα δεν είναι άσπρο - μαύρο

6^ο ερωτηματικό: Γιατί;

- ▶ Γιατί έγινε;
 - ▶ Τα αίτια είναι πάντα πολύπλοκα.
 - ▶ Να μην αρκεστούμε στις απλοϊκές απαντήσεις: να αποφύγουμε τα δίπολα.
 - ▶ Να ερευνήσουμε τα αίτια των επιμέρους γεγονότων
 - ▶ Να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τα αίτια που επισημαίνει ο αφηγητής μας
- ▶ Γιατί το είπε ή δεν το είπε;
 - ▶ Εξαρτάται και από
 - ▶ την προσωπικότητα του αφηγητή,
 - ▶ τη σχέση που έχουμε οικοδομήσει με τον αφηγητή μας
 - ▶ τη διαμόρφωση της μνήμης στη συγκεκριμένη συγκυρία